

YAYGIN DİN EĞİTİMİNDE CAMİ GÖREVLİLERİ-CEMAAT İLETİŞİMİNİN ÖNEMİ

Dr. Hayati TETİK

Toygar Hamza Camii İmam-Hatibi

Din eğitimcilerinin görevlerinden belki de en önemlisi halka rehberliktir. Çünkü onlar halkın manevi önderidirler. Halka rehberlik halkla ilişkiler manasına gelmektedir. Uygulamada bir sanat olan halkla ilişkiler, iletişim kurallarını bilmeden sıradan insanların yapacakları işler değildir.¹ Bundan dolayıdır ki, din eğitimcilerinin halkla ilişkiler konusunda da çok iyi yetişmeleri gerekir.

Eğitimin amaçlarından biri de, kişiye iletişim becerileri kazandırmak, çeşitli düzeydeki insanlarla etkileşimde bulunmada etkililik, onlarla uyumlu çalışma yeteneği ve iletişim kurma becerisini geliştirmektir.²

Kişilerin, sosyal hayatta duydukları zaruri ihtiyaçlarından biri de iletişim yeterliliği kazanabilmeleridir. Zira, iletişim yeterliliği sayesinde insanlar arası demokratik davranışlar artmakta, birçok sosyal problemler çözülmekte ve sosyal uyum kolaylaşmaktadır. İletişim yeterliliğinin ise, bir bakıma kişilerin aldıkları sosyal eğitimle doğru orantılı olduğu söylenebilir.³

¹ Mahmut Oktay, "Halkla İlişkiler Mesleğinin Faaliyet Çerçevesi ve Uzmanlık Alanları" M.Ü.İletişim Dergisi, 1993, Sayı 4, s.188.

² Mahmut Tezcan, Eğitim Sosyolojisi, Ankara, 1994, s.44.

³ Hasan Çelikkaya, "Okulda İletişim", M.Ü. Eğitim Bilimleri Fak.Eğt.Bilimleri Dergisi, 1994, Sayı:1, s.86.

İnsan, çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan sosyal ve aktif bir varlıktır. Bundan dolayıdır ki, insanlar arası ilişkilerin düzenlenmesinde ve sağlıklı şekilde sürdürülmesinde iletişimin çok önemli bir rolü vardır. Cami görevlisi ile cemaat arasındaki iletişim, cami ve cami dışında yürütülen yaygın din eğitiminin amaçlarının gerçekleşmesi bakımından önem arz etmektedir.

İletişim kurmak, insanların birbirlerini tanımalarına ve karşılıklı anlayış oluşturmalarına izin vermektir. Bu süreç, insanların birbirleriyle samimi olarak fikirlerini ve duygularını paylaşmalarını gerektirir.⁴

Cami görevlisi ve cemaatin iletişim kurabilmesi, birbirlerini tanımalarına ve karşılıklı anlayış oluşturmalarına bağlıdır. Sevgi, saygı ve içtenlik, iletişim sürecini başlatmak ve devam ettirmek için şarttır.

İletişim ile intibaksızlık arasında yakın bir bağlantı vardır. Zira, intibakı bozulmuş sıkıntıda olan kişinin problemi, kendisi ve dolayısı ile başkalarıyla olan iletişiminin bozulmasından meydana gelmiştir.⁵

İnsanın karşısındakini anlayarak dinlemesi, gerçek iletişimin başlaması demektir. Çünkü böyle bir dinleme, karşıdaki kişinin ifade etmekte olduğu duygu, düşünce ve tavırları onun bakış açısından anlamak, bunların ona ne anlam ifade ettiğini, ne gibi duygular taşıdığını hissetmek, onun bakış açısını görmek manasına gelir. Bununla birlikte, karşımızdaki insanın görüş ve duyusunu, kendi bakış açımızdan değerlendirme, yargılama, eleştirme, açık ve doğru bir iletişimi engellediği gibi, katılmış kuvvetli duygular ve heyecanlı tutum ve davranışlarda iletişime engel olur.⁶

İletişimde bu engelleri ortadan kaldırmak için, açık ve samimi davranışlar iletişimi kolaylaştırır. Zıtlama ve kendi dediğini beğenme yerine, sıcak ve olumlu bir iletişim atmosferi oluşturur. Cami görevlisi-cemaat iletişiminin sağlıklı ve doğru bir şekilde kurulması için, böyle bir sıcaklığa ve açıklığa kesinlikle ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz.

İnsanca birlikte yaşama ve toplu öğrenim, iletişim olmadan mümkün değildir. İnsan ilişki kurmadan yaşayamadığı gibi, davranışta bulunmadan ve tartışmadan da yaşayamaz. Bu itibarla iletişim bilgisi öğreticiyi bir çok yanlış anlaşılmalardan ve yanlış tutumlardan koruyabilir.⁷ Zira, din eğitimcilerinin halkla ilişkiler konusunda çok iyi yetişmeleri gerekmektedir.

⁴ H.Mahmut Çamdibi, "Beşeri Münasebetler", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 1994, Sayı:1, s. 86.

⁵ Hasan Tan, *Psikolojik Yardım İlişkileri*, MEB İstanbul 1992, s.106.

⁶ Tan, a.g.e., s.107.

⁷ Beyza Bilgin, "Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi", A.Ü.İ.F.Yayıncılık Ankara 1990, s. 35.

Cami Görevlileri-Cemaat İletişimini Başarılı Kılan Faktörler

Cami görevlileri-cemaat iletişimini başarılı kılan faktörleri kısaca şöyle özetleyebiliriz:

1. Cami görevlileri iletişim aracı olarak kullandığı dili çok iyi bilmelidir. Dil, iletişim ve düşünme süreci için kararlaştırılmış kurallara göre kullanılan simgeler takımıdır.⁸ Gerek kişileri yönlendirmede, gerekse ikili ilişkilerde başvurulan en mühim vasıta dildir.

Yüce Kur'an'ın mana ve lafızca akılları durduracak bir îcâza sahip olması, Hz. Peygamber'in, "Az sözle çok mana ifade etme sanatı ile gönderildim"⁹ buyurması dilin önemini beyan etmektedir. Ayrıca iletişimde sadece dili değil, aynı zamanda ses tonunu da iyi kullanmak gerekmektedir.¹⁰ Zira Kur'an-ı Kerim'de de bunun önemine dikkat çekilmektedir.¹¹

2. Cami görevlileri, halkla ilişkilerde başarılı olabilmek için, çok yönlü bir bilgi birikimine sahip olmalıdırlar. Çünkü, neyin nerede nasıl söyleneceğini, nasıl hareket edeceğini bilemeyen insanlar, hem kendileri zor durumda kalır, hem de bağlı buldukları kurumları zor durumda bırakabilirler.

3. Halkla ilişkilerde başarılı olmanın şartlarından biri de dürüst ve güvenilir olmaktır. İnsanlarla ilişkiler kurma durumunda olan kişinin uzmanlık sahası ne olursa olsun, kendini dinleyenlerin ona güvenmesi gerekir.¹²

Cami görevlilerinin, görev yaparken amaçladıkları şeylerden biri de karşılarındaki kişi veya hedef kitleyi müsbet yönde etkilemektir. Zira, olumsuz tutumlardan insanları uzaklaştırmak, onlara doğru ve güzel şeyler kazandırmak, iletişim ile eğitim ve öğretim süreçlerinin ortak yönleridir.

4. Cami görevlileri sadece geçmişi veya sadece hali incelemek ve bunlara uygun çözümler ve teklifler getirmek durumunda değildir. Geleceğe yönelik sorumluluk duymayanlar, geleceği düşünmeyenler hem kendileri geride kalır, hem de mensup oldukları toplumu geride bırakırlar.

5. Cami görevlileri aynı zamanda halkla ilişkiler konusunda iyi yetişmiş olmalıdırlar. Bu itibarla, "karşısındaki kişiyle özdeşleşerek onun duygularını

⁸ C.T.Morgan, *Psikolojiye Giriş*, Çev.Hüsnü Arıcı ve Ark., Ankara 1991, s.107.

⁹ Kamil Miras, *Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi*, DİB Yayını, Ankara 1981, III/359.

¹⁰ Geniş bilgi için Bkz: Z.Acar Batlaş, *Bedenin Dili*, İstanbul 1993, s.31.

¹¹ Bkz: Lokman, 31/19; el-Müddesir, 74/4.

¹² J.L.Freedman ve Ark., *Sosyal Psikoloji*, Çev.E.Güçbilmez-O.Onaran, Ankara 1967, s.351.

kendisinde hissederek anlayabilme yeteneği” olan empati¹³ yeteneğini kullanarak hitap ettiği kişi veya kitlenin ihtiyaçlarını, önceliklerini, önem verdikleri konuları, onların ilgi alanlarını incelemek ve anlamak zorundadırlar.¹⁴

6. Cami görevlileri de iletişimle ilgili bilgi ve becerilerin yanında gönül zenginliği, sevgi, anlayış ve hoşgörünün de bulunması gerekir. Zira, iletişim sadece kafa değil, gönül zenginliği de ister. Biri olmadan diğersinin olması mümkün değildir.¹⁵ Halkla ilişkiler kurmak durumunda bulunan cami görevlilerinin ilişki kurdukları kişilerin kafalarında olumlu bir imaja sahip olmaları gerekir.

7. Halkla ilişkilerin aynı zamanda bir ikna sanatı olduğu bilinmektedir. Bu vesile ile, halkla ilişki kuracak olan kişilerin, fikirlerini empoze edebilme gibi bir özelliğe sahip olmaları gerekir.¹⁶

8. Sağlıklı bir iletişim için, cami görevlisinin muhakeme, mukayese, yorumlama, planlama ve bu meyanda aldığı kararları uygulama konusunda bilgi ve yeteneğe sahip olmalıdır.

9. İletişim kurma durumunda olan herkes, konuşmayı bildiği gibi, karşındakileri de dinlemeyi bilmelidir. Dinlemek, anlamak için önemli olduğu gibi, karşımızdakine saygı duymak, dolayısıyla güven telkin etmek açısından çok önemlidir. Biz başkalarını dinlemediğimiz zaman başkaları da bizi dinlemeyebilir. O takdirde insanlar arasında diyalog kopar, iletişim de kesilir. Peygamberlerin varisleri olan din görevlileri, muhatabını reddeden değil, daima onları sabırla dinleyen kişiler olmalıdırlar.

Sonuç olarak denilebilir ki, cami görevlilerinin amacı, ileteceği mesajın özünü bilen, sağlıklı ilişkiler kurabilen, sevgi, anlayış ve hoşgörünün sembolü olmalıdır.

Cami görevlileri cemaat iletişimini başarılı kılan faktörleri belirttikten sonra, bu iletişimde sözlü ve sözsüz iletişimin önemini şöyle açıklayabiliriz:

1. Sözlü İletişim

“Bir haberi veya bilgiyi veren kişi, daima ve aynı zamanda onunla ilgili kanaatini ve davranış modelini de birlikte verir. Yani sırf nesnel bir anlatım hiç bir zaman mümkün değildir. Sözle yapılmayan bir anlatım, mimiklerle ve

¹³ Empati; kendimizi, kendi kişiliğimizi unutmadan karşımızdakinin yerine koymak, onun hislerini, düşüncelerini anladığımızı kendi sözcüklerimizle tasvir ederek ifade etmektir.

¹⁴ Oktay, “Halkla İlişkiler Mesleğinin Faaliyet Çerçevesi ve Uzmanlık Alanları”, *Marmara İletişim Dergisi*, Ekim 1993, say:4, s.193.

¹⁵ Doğan Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.15.

¹⁶ Oktay, a.g.e., s.193.

ses tonu ile yapılabilir.” İletişim araştırmalarının bize bildirdiğine göre, gerçek objektiflik, öğreticinin, kendi kanaatini ve davranış modelini, onun kendisine ait olduğunu vurgulayarak söylemesinde ve ortaya koymasındadır.¹⁷

“İletişimde kavramlar ve deyimler, bilgiyi veren ile onu alanın ortaklaşa kullandıkları mânâlar ve işaretlerdir. Bilgi veya haber ancak ,alan onu anladığı ve doğru yorumladığı zaman amacına ulaşır. Aksi halde yanlış anlaşılmalara iletişim bozulacaktır.”¹⁸ Öğretim olayında cami görevlisi, çoğu zaman farkına varmaksızın kullandığı kavram ve deyimlerin, cemaat tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını devamlı kontrol etmek durumundadır. Bu sınamayı yapmayan bir görevli, cemaatinin anlama güçlüğüne sebeplerini başka yerlerde arayabilir ve yanılabilir... İletişim bilgisini iyi kullanan bir din görevlisi, vaaz ve sohbetlerinde kavramları ve deyimleri, dinleyenlerin anlayabilecekleri bir dile dökmeyi asla ihmal etmemelidir.

İletişim, tek yanlı bir bildirmeden ibaret değildir, cevaplandırma ve karşı tavır sağlanmadıkça tamamlanmış sayılmaz. Özellikle cami görevlilerinin cemaatten gelecek sorulara karşı hazırlıklı ve anlayışlı olması gerekmektedir. İletişim almış bir cami görevlisi, cemaatin tutumlarını sözsüz davranışlarından anında farkedebilir ve onları doğru olarak değerlendirebilir. Hatta cami görevlisi bazen bir adım daha ilerleyebilir ve kendisi önce davranarak, cemaatin, tutumlarını açığa vurmaya yöneltebilir. Böylece gizlideki huzursuzluk, tam zamanında ifadeye dökülebilir ve karşılıklı hoşgörü içinde çözümlenebilir.¹⁹

Kişilerle kurduğumuz iletişim süreci içinde bazı düğüm noktaları oluşabilir. Bunları çözmek için etkili iletişim teknikleri kullanılır. Eğer ortada birinin rahatsızlık duyduğu, ihtiyacının engellendiği bir durum varsa, bir problem var demektir. Bu hislere sahip olan kişi ise, o problemin de sahibidir. Eğer karşımızdaki kişi konuşmak istiyorsa, ilk yapılacak iş onu pasif dinlemektir.²⁰

Eğer sorun sahibinin duygu ve düşünce yüklü olduğu anlaşılırsa, aktif dinlemeye geçilmelidir.²¹ Karşımızdakinin hislerini ve düşüncelerini anlamak için de empati kullanırız. Duyguları doğru anladık mı onu kontrol etmiş olur, konuşanı anlamaya çalıştığımızı ifade etmiş oluruz. Konuşan da duy-

¹⁷ Bilgin, a.g.e., s. 36.

¹⁸ Bilgin, a.g.e., s.36-37.

¹⁹ Bilgin, a.g.e., s.37.

²⁰ Gordon Thomas, *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, Çev.E.Aksay-B.Özkan, Ya-pa Yay. İstanbul 1993, s.48-49.

²¹ Aktif Dinleme; konuşanın mesajında kodlanmış içeriği dinleyen anılarak çözmesi ve kendi ifadesiyle bunu tekrar konuşana söylemesi, geri bildirim kullanmasıdır.

gularını daha belirgin şekilde anlayabilir ve kendi çözümünü bulabilmek için düşünmeye, yeni alternatifler bulmaya yönelir.²²

Sorun, karşımızdakinin değil de, bizimse o zaman kullanacağımız etkili iletişim yolu, sen mesajı yerine ben mesajı kullanmaktır. Sen mesajı rahatsız olduğumuzda karşımızdakine yönelik, genellikle sen sözcüğünü de kullanarak olumsuz yargı içeren nitelikte kullandığımız ifadelerden ibarettir. Bu durum bir saldırı niteliği taşıdığına, karşıdaki kişi karşı savunmaya geçer.²³ Buna cami görevlisi-cemaat iletişimi açısından baktığımızda, cami görevlisi ile cemaatin iletişimi kopma noktasına gelecek ve onarılması güç sonuçlar doğuracaktır.

İnsanlar arası ilişkilerde önemli olan husus, beraber olduğumuz kişilerle, gerçek ilişkiler geliştirmek ve bu kişilerin varlıklarından zevk alır hale gelmektir. Zira, duyguların söylenmesi ve başkasına aktarımı, birikimi önler ve insanı rahatlatır.²⁴

Kısaca denilebilir ki, cami görevlilerinin cemaatiyle iyi bir iletişim sağlması için bazı kelimeleri yerinde ve zamanında kullanması çok önemlidir. "Sizi ve gayretlerinizi takdir ediyorum.", "Acaba sizin düşünceniz nedir?", "Lütfen", "Teşekkür ederim" gibi,²⁵ anahtar sayılabilen sözler, cami görevlisiyle cemaat arasındaki iletişimi kolaylaştıracak, dolayısıyla, aralarında sevgi, saygı ve hoşgörüyü dayalı bir otoritenin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

2. Sözsüz İletişim

İletişim, bütün bir beden katıldığı karşılıklı etkileşimdir. Bu itibarla eğitim-öğretimde, duyguları ve etkileşimi de göz önüne alma zorunluluğu kaçınılmazdır.

*"Sözlü iletişim, akıl ve mantığı, sözsüz iletişim ise duygu ve ilişkileri en etkili ifade etme aracıdır."*²⁶

Cami görevlileri ve cemaatin tavır ve hareketleri, yüz ifadeleri ve tüm vücudun ifadesi, öğrenim işine, yani bilginin verilmesi, alınması, işlenmesi, değerlendirilmesi, cevaplandırılması ve bütün bunların sonunda davranış gelişmesi işine katılır. Genel olarak, bilinç dışı ve kontrolsüz dediğimiz iletişim biçimini oluşturan bu haller, etkilerin yüzde ellisini oluşturmaktadır. Böyle

²² Zeynep Işık, "Eğitim İletişim Teknikleri", M.Ü.Eğitim Fak.Eğt.Bilimleri Dergisi, 1994, sy:6, s.151.

²³ Thomas, a.g.e., s.151-152.

²⁴ Işık, a.g.m., s.151-152.

²⁵ Çamdibi, a.g.m., s. 87.

²⁶ Çamdibi, a.g.m., s.85.

sözsüz, bilinç dışı ve kontrolsüz etkileşimin, sözlü ve bilinç dışı etkileşimi doğruladığı, onunla paralel yürüdüğü durumlarda etkiler büyük olur. Sözsüz iletişimde ise, söylenenlerin tam tersini gösterdiği durumlarda tehlike büyük olur. Mesela, samimiyetten ve iyilik severlilikten söz eden bir öğreticinin, davranışlarıyla riyakarlık ve düşmanlık ifadeleri göstermesi, onun sözlerinin yalan olarak anlaşılmasına sebebiyet verir.²⁷

Bundan dolayıdır ki, *“Davranışlara ve ruhi hayata yansımayan bilgi, öğrenilmiş kabul edilemez. Bilgi ve prensipler davranışlar haline gelmiyorsa sözden ibarettir; ve ahlâkî hayatta fiili bir düzenleyici değeri ifade etmezler.”*²⁸

Bu hususla ilgili olarak Gazali şöyle diyor: *“Lisan-ı hal ile söylemek, sözle söylemekten daha fasihtir; insanın tabiatı, sözlere uymaktan ziyade amellerde müşahadeye daha meyillidir.”*²⁹ Mevlâna ise, sözün bahane olduğunu belirttiikten sonra, *“bir insanı diğer bir insana doğru çeken şey, söz değil, belki ikisinde mevcut olan ruhî birlikten bir parçadır”*³⁰ derken sözsüz iletişimin önemine işaret etmiştir.

Diğer taraftan cemaatine hitap eden camî görevlisi ile cemaat vaaz sürecince birbirlerine bakmalıdırlar. Zira, gözlerden onları birbirlerine bağlayan bir çeşit akım geçer. Eğer cemaat hitap eden görevliye bakmıyorsa, dikkati ve düşünme gücü azalmış olur.³¹

Cami görevlisi, cemaata hitap ederken cemaatle göz iletişimini kaybetmemelidir. Zira, cemaatle göz iletişimi kurmak, onunla ilgilendiğini ve ona hitap edildiğini anlatmış olur. Çünkü, göz iletişimi, hem camiye denetim altında, hem de cemaati uyanık ve dikkatli tutmada yardımcı olur.³²

İletişimde göz bağlantısı çok mühimdir. Ancak bunu çok iyi ayarlamak gerekir. Camide sürekli olarak sadece bir yöne bakmak, diğer taraflara bakmamak doğru bir hareket değildir. Din görevlisi gücü nispetinde camide cemaatiyle zaman zaman göz göze gelmeye çalışmalı ve kalpten gelen sevgisini bütün cemaate gözleriyle yansıtmalıdır. Zira; *“Güçlü iletişim, içerideki güçten gelir, şahsiyetin gücü, güçlü iletişim kurar.”*³³

Sonuç olarak denilebilir ki, kişiliği sağlam ve dengeli, mesleğini çok seven, samimi ve yüreği sevgiyle dolu din görevlileri, cemaatin üzerinde derin

²⁷ Bilgin, a.g.e, s.36.

²⁸ Çamdibi, *Din Eğitiminin Temel Meseleleri*, M.Ü.İ.F.AV. Yayını, İstanbul 1994, s.74.

²⁹ Çamdibi, a.g.e., s.74.

³⁰ Mevlâna, *Fihî Mâfih*, Çev.M.Ülker Ambarcıoğlu, İstanbul, 1990, s.12.

³¹ Aime Souche, *Yeni Pratik Pedagoji*, ss.259-260.

³² Beyza Bilgin-Mualla Selçuk, *Din Öğretimi*, Akid Yayıncılık, Ankara 1991, s.118.

³³ Çamdibi, a.g.m., s.86.

tesir bırakırlar. Böyle cami görevlileri, gerek sözlü iletişim ve gerekse de sözsüz iletişimi cemaatleriyle çok rahat kurabilirler.

İletişim Açısından Camilerde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

a. Cemaat Açısından Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- (1) Camiye gelen cemaat arasında yaş ve tahsil farkı vardır.
- (2) Camiye gelen cemaatin sosyo-ekonomik düzeyi farklıdır.
- (3) Camiye gelen cemaatin akıl ve zekaları farklı olduğu gibi, anlayış kavrayış ve yorumlama farklılıkları da değişiktir.

(4) Cemaatin içinde camiye haftada, ayda (Cuma, cenaze) veya yılda (Bayram dolayısıyla) bir defa gelenler olabileceği gibi, cami görevlilerini tenkit veya bilgi seviyesini öğrenmek için de gelmiş olanlar olabilir.

(5) Camiye gelen cemaat içinde, hasta, sıhhatli, yorgun, yaşlı, işçi, memur, öğrenci vb. olanlar bulunabilir.³⁴

Yukarıda maddeler halinde ifade etmeye çalıştığımız farklı nitelikleri taşıyan insanların cemaatin içinde olması kaçınılmazdır. İşte bütün bu farklılıkları içinde bulunduran camilerimizde yaygın din eğitimi faaliyetinde bulunan vaiz, imam ve müezzinler iletişim açısından çok sistemli hareket etmek zorundadırlar.

b. Eğitim Yönünden Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Yapılan her işte bir metod takip edilmektedir. Metod kullanmadan sonuca varmak, netice elde etmek zordur. Bu sebepten dolayıdır ki camilerde verilen yaygın din eğitiminin verilmiş şekli önem arz etmektedir.

Eğitim kavramı olarak metod; belli bir sonuca ulaşmak, bir problemi çözmek, bir teşebbüsü sonuçlandırmak için bilinçli bir şekilde seçilen ve izlenen yol ve başvuru teknik, usul, yöntem demektir.³⁵

Günümüzde camilerde yetişkinlere yönelik en önemli eğitim faaliyeti hutbe ve vaazlardır. Özellikle vaazlar, dini gün ve gecelerde müs-lümanların camiye koştukları zamanlarda yapılmaktadır. Hutbe ve vaazlar yetişkinler için iyi verilmek şartıyla, bir din eğitimi imkanını doğurmaktadır.

³⁴ Bkz: Hayati Tetik, *Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlilerinin Yeri ve Fonksiyonları*, (Basılmamış Doktora Tezi), MÜSBE, İstanbul 1997, s. 44-46; H.Peker, *Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodolojik Esasları*, Samsun 1991, s.63.

³⁵ Ahmet Önkal, *Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu*, Konya 1983, s.26 vd.

Bugün camilerimizdeki yaygın din eğitimi, anlatım metodunun hâkim olduğu bir kitle eğitimi olduğundan; son derece zor ve o nisbette de dikkat isteyen bir eğitim şeklidir. Bu sebeptendir ki bu eğitim faaliyetinde dikkat edilmesi gereken hususları şöyle özetleyebiliriz:³⁶

1- Cemâatte yaş, bilgi ve kâbiliyet farklılık gösterdiğinden “*Basitten mürekkebe*”; “*Müşahhasan mücerrede*” ilkelerine dikkat edilmeli; cümleler kısas; örnekler basit; kelimeler herkesin kolaylıkla anlayabileceği şekilde olmalıdır.

2- Cemaatin anlayamayacağı akademik ve ihtilaflı konular camiye aktarılmamalı ve cemaatin kafası karıştırılmamalıdır.

3- Vaaz ve hutbelerde dini bütünlüğü, milli birlik ve beraberliği güçlendirecek konulara ağırlık verilirken konuların da güncel olmasına dikkat edilmelidir.

4- Din görevlileri cemaati usandırıcı değil, aksine onları çekici bir tavır içinde olmaya özen göstermelidir.

5- Camilerde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de hutbe ve vaaz esnasında hoparlörlerin dışarıya verilmemesi, sesin fazla açılmamasıdır. Vaiz veya hatibin yüksek tonda konuşarak câmiyi âdeta miting meydanına çevirmesi uygun değildir. Basit gibi görünen bu hususun üzerinde ciddiyetle durulması gerekir. Zira, ses düzeninin iyi ayarlanmaması camilerde cemaati rahatsız ettiği gibi, cemaatten bazılarının camilerden soğumasına bile neden olabilir. Öte yandan günümüzün teknolojik gelişmeleri ve bunun camiye yansması da bağırarak konuşmanın anlamsızlığını ortaya koyar.

6- Cami görevlileri hutbeleri irticalen değil, önceden hazırlanmış metinleri okumalıdır. Görevlilerin böyle yapması, hata yapmalarını önlemiş olur.

7- Vaiz, vaazlarında samimi, duygulu, ölçülü, yapıcı, teşvik edici, sevindirici ve müjdeleyici ifadeler kullanılmalı; aşırı, kırıcı, ithâm edici ifadelerden ve bıktırıcı, mesnetsiz sözlerden; dini, ilmi ve kesin bilgilere uymayan görüş ve fikirlerden kaçınmalıdır.

Sert, ürkütücü, korkutucu, camiye geldiğine pişman ettirici bir konuşma, cemaattan bazılarının hoşuna gitse de, asıl irşada muhtaç kitleyi camiden soğutabilir.

³⁶ Bkz: M.Faruk Bayraktar, *Türkiye’de Vaizlik (Tarihçesi ve Problemleri)*, M.Ü. İFAV Yayını İstanbul 1997, ss.71-72; Peker, a.g.e., ss.62-65.

8- Camilerde müftülüklerin bilgisi doğrultusunda zaman zaman İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Liselerindeki hocalardan azami ölçüde istifadeye gidilmelidir.

9- Camilerde cemaatin kültür seviyesi göz önünde bulundurularak vaaz ve hutbeler ona göre ayarlanmalıdır.

10- Din görevlilerimiz için önemli bir husus da, cemaate anlattıklarını başta kendilerinin yapmalarıdır. Yapmayacağı şeyleri söylemenin tesirli olmayacağı aşikardır. Zira bu hususta Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: "*Ey iman edenler! Yapamayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?*"³⁷ Ayet-i Kerime-den de anlaşılacağı gibi yapılamayacak şeyleri söylemenin insanlar üzerinde bir tesiri yoktur.

11- Diyanet İşleri Başkanlığı, din eğitim ve öğretimi yapan fakülte ve yüksek okullarla işbirliğine gitmeli, il ve ilçe müftülüklerinin bünyesinde her ay kesintisiz olarak, seminer, panel veya konferanslar tertip edilmeli, bilhassa hizmetiçi eğitim kurslarına ağırlık verilmelidir. Zira hizmetiçi eğitim kurslarının meslekte verimi artırdığı, kursa katılan görevliler tarafından belirtilmektedir.³⁸

³⁷ Saf, 61/2.

³⁸ Bkz: Tetik, a.g.e., s. 140-141.